

Ivan Čuk, Barbara Viki Šubic, Ljudmila Koprivec, Martina Zbašnik-Senegačnik: PRIMERJAVA MNENJ VODSTEV ŠOL IN ŠTUDENTOV FAKULTETE ZA ŠPORT O UPORABI ŠOLSКИH PROSTOROV ZA SPODBUJANJE GIBANJA

COMPARISON OF THE OPINIONS OF SCHOOL MANAGEMENT AND STUDENTS OF THE FACULTY OF SPORTS ON THE USE OF SCHOOL SPACES FOR PHYSICAL ACTIVITY

DOI: <https://doi.org/10.15292/IU-CG.2023.11.014-020> ■ UDK: 727:373:796/799 ■ SUBMITTED: October 2023 / REVISED: October 2023 / PUBLISHED: November 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek / Original Scientific Article

POVZETEK

Zakonski in podzakonski predpisi določajo delovanje osnovne šole, znotraj tega tudi opredeljujejo način izrabe teh prostorov. V okviru projekta Oblikovanje smernic kakovostne zasnove sodobne šolske arhitekture s ciljem podpore celovitemu trajnostnemu načinu življenja in dela v šoli je bil velik poudarek na oblikovanju šolskega okolja, ki spodbuja gibanje. V prispevku so predstavljeni rezultati in analize ankete, ki je bila izvedena med vodstvenimi kadri šol (z dolgoletnimi izkušnjami) in bodočimi strokovnjaki športne javnosti (brez dolgoletnih izkušenj), v kateri smo preverjali njihov odnos do uporabe različnih šolskih prostorov za spodbujanje gibanja in tudi udejanjanje ciljev športne vzgoje. Vprašalnike je izpolnilo 21 vodstev osnovnih šol in 72 študentov tretjega letnika prvostopenjskega študija in prvega letnika drugostopenjskega študija ljubljanske fakultete za šport. Rezultati ankete kažejo, da bi obe skupini bistveno bolj izkoristili obstoječe prostore za gibalno dejavnost. Vodstva šol so sicer bolj naklonjena občasni uporabi šolskih prostorov kot so učilnice, hodniki in večnamenske avle, zunanja otroška in zunanja športna igrišča za športne dejavnosti. Nekaj manjši delež vodstev šol bi v telovadnicah izvajal atletiko, telovadbo, nogomet in rokomet; delež vodstev šol, ki bi v bodoče namenil hodnike in večnamensko avlo nogometu je višji, delež tistih, ki načrtujejo atletske vsebine na zunanjem otroškem igrišču, pa nižji. Obe skupini anketirancev sta o gibanju razmišljali bolj kot o pouku telesne vzgoje v okviru kurikula in ne neformalnega oz. spontanega gibanja, ki ima prav tako pozitivne učinke.

KLJUČNE BESEDE

osnovna šola, mnenja, razlike, študenti, telesna vzgoja, gibanje

ABSTRACT

Statutory and by-law regulations determine the functioning of the primary school, and within this also define the way these premises are used. Within the framework of the project Designing guidelines for the quality design of modern school architecture with the aim of supporting a comprehensive sustainable way of living and working in school, an important goal is to establish opportunities for a movement-friendly school. The goal was to check the attitude of school leaders (with many years of experience) and the future professional sports public (without many years of experience) to the use of different school facilities for the realization of supporting physical activity. Questionnaires were filled out by 21 elementary school principals and 72 students in the third year of first-level studies and the first year of second-level studies at the Ljubljana Faculty of Sports. Both groups would make significantly better use of the existing spaces for physical activity, but in comparison, managements are more in favor of the occasional use of school spaces such as classrooms, corridors and multi-purpose halls, outdoor children's and outdoor sports grounds for sports activities; the managements estimate that there are not enough toilets, shower cubicles, hand basins in their schools, both found a lack of foot basins; students notice more that students do not shower after practice; a slightly smaller proportion of management would practice athletics, gymnastics, football and handball in gyms; the proportion of managers who would dedicate corridors and a multi-purpose hall to football in the future is higher, and the proportion of those who plan P.E. content on the outdoor children's playground is lower.

KEY-WORDS

primary school, opinions, differences, students, physical education, movement

1. UVOD

Zakon o osnovni šoli (2023) se je v samostojni Sloveniji kar nekajkrat spremenil, v zadnjem besedilu pa med drugimi veljajo naslednji cilji: ob zagotavljanju kakovostne splošne izobrazbe vsemu prebivalstvu naj bi se spodbujal skladen telesni, spoznavni, čustveni, moralni, duhovni in socialni razvoj posameznika z upoštevanjem razvojnih zakonitosti; vzgajalo in izobraževalo naj bi se za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo (poudarek na odgovornem odnosu do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, svoje in drugih kultur, naravnega in družbenega okolja, prihodnjih generacij) (člen 2). Po zakonu šola s hišnim redom določi območje šole in površine, ki sodijo v šolski prostor, poslovni čas in uradne ure, uporabo šolskega prostora in organizacijo nadzora, ukrepe za zagotavljanje varnosti, vzdrževanje reda in čistoče ter drugo (člen 31.a). Zakon vzgojno-izobraževalno delo določa kot pouk in druge oblike organiziranega dela z učenci (člen 38). Na podlagi vzgojnega načrta šola v pravih šolskega reda natančneje opredeli dolžnosti in odgovornost učencev, načine zagotavljanja varnosti, pravil obnašanja in ravnanja (člen 60.e). Zakon o osnovni šoli tako posredno omogoča ureditev šolskega okolja gibalnim potrebam učencev, možnost samostojnega, neorganiziranega oz. spontanega gibanja znotraj prostega časa (odmora) pa bi morala biti opredeljena znotraj hišnega reda in vzgojnega načrta posamezne šole.

1.1 Pristojnosti Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2023) določa, da za odločanje o strokovnih zadevah na posameznih področjih vzgoje in izobraževanja ter za strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev in pripravi predpisov Vlada Republike Slovenije ustanovi Strokovni svet za splošno izobraževanje (člen 22). Strokovni svet določa predmetnike in učne načrte predmetov ali predmetnih področij za osnovno šolo (člen 25). Najpomembnejši organ v osnovni šoli je Svet šole, ki imenuje in razrešuje ravnatelja šole, sprejema program razvoja šole, letni delovni načrt in poročilo o njegovi uresničitvi, sprejme letno poročilo o samoevalvaciji šole (člen 48). Pristojnosti ravnatelja so navedene v 49. členu, kjer pa se odgovornost do opreme prostorov skriva v odstavku, da opravlja druge naloge v skladu z zakoni in drugimi predpisi. Možnost vpliva na opremo in prostor ima tudi strokovni aktiv šole, ki obravnava problematiko predmeta oziroma predmetnega področja, usklajuje merila za ocenjevanje, daje učiteljskemu zboru predloge za izboljšanje vzgojno-izobraževalnega oziroma študijskega dela, obravnava pripombe staršev, učencev, vajencev, dijakov in študentov višjih šol ter opravlja druge strokovne naloge, določene z letnim delovnim načrtom (člen 64).

1.2 Gibanje v učnih načrtih

Učni načrt – Športna vzgoja (2011) za osnovne šole v vseh starostnih obdobjih predvideva naslednje cilje: izboljševanje gibalne učinkovitosti, usvajanje različnih oblik iger in športnih znanj, prijetno doživljanje športa in vzgoja z igro ter razumevanje pomena gibanja in športa. V prvem triletju so predvidene naslednje praktične vsebine: temeljne oblike gibanja, atletska abeceda, telovadna abeceda, plesne igre, igre z žogo, plavalna abeceda, pohodništvo. V drugem triletju so cilji enaki, praktične vsebine pa so: temeljne oblike gibanja, igre in telesna priprava, atletika, orodna telovadba z ritmično izraznostjo, ples, mala košarka, mala odbojka, mali roket, mali nogomet, plavanje in nekatere vodne dejavnosti ter pohodništvo. V tretjem triletju so predvidene naslednje praktične vsebine: splošna telesna

priprava, atletika, orodna telovadba z ritmično izraznostjo, ples, košarka, odbojka, roket, odbojka, nogomet, pohodništvo. V vseh starostnih obdobjih se glede na značilnosti okolja, v katerem je šola, otrokom lahko ponudi tudi dodatne vsebine, ki so lahko npr. smučanje, plavanje in vodne dejavnosti in podobno.

Gibanje in zdrav način življenja spodbuja tudi Slovenska mreža zdravih šol (NIJZ, 2023), ki od leta 1993 deluje pod okriljem NIJZ in je del Evropske mreže zdravih šol. Mreža zdravih šol je usmerjena k razvojnim programom za širjenje zdravja, v zadnjem času predvsem na področje gibanja in zdrave prehrane ter duševnega zdravja kot zelo pomembnih varovalnih dejavnikov, evalvacijo učinkov preventivnih šolskih programov, dejavno vključevanje učencev/dijakov, lokalno in regionalno sodelovanje, izobraževanje učiteljev, konceptualni razvoj mreže in kakovost standardov. Vanjo je vključenih že 398 osnovnih in srednjih šol ter dijaških domov.

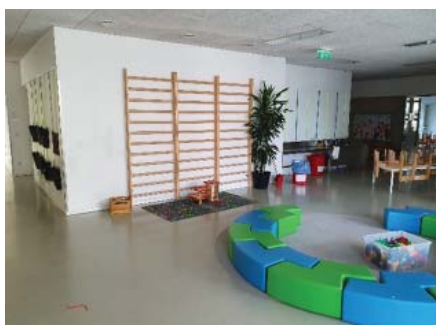
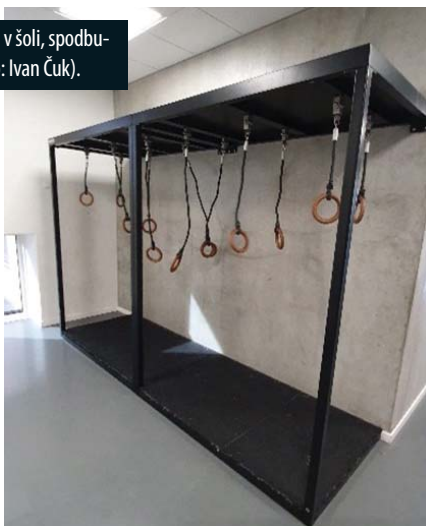
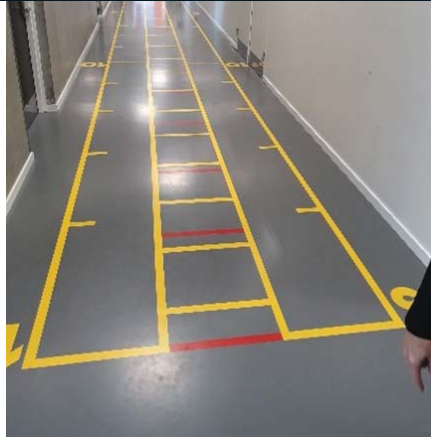
1.3 Fizični prostor

Ministrstvo za šolstvo in šport je leta 2007 pripravilo Navodila za graditev osnovnih šol v Republiki Sloveniji (2007). V uvodu je navedeno, »da ob uporabi sodobne tehnologije v gradbeništvu ter ob upoštevanju zahtev pedagoške stroke in razvoja sodobne učne tehnologije želijo doseči otroku in učiteljem prijetno, funkcionalno, fleksibilno, kvalitetno in vzdržljivo, vendar ne predrago, energijsko varčno, okolju prijazno ter seveda zdravo in varno šolsko stavbo. Poudarek pri investiranju v osnovne šole v bodoče bi moral biti predvsem na kvaliteti šolskega prostora in ne več toliko na kvantiteti šolskih stavb« (Navodila. ..., 2007). Šolska stavba naj bi omogočala oblikovanje naslednjih skupin: posamezniki (1 – 4 učenci), male skupine (5 – 9 učencev), manjše skupine (10 – 20 učencev), osnovne skupine (21 – 28 učencev) in velike skupine (84 – 140 učencev) – vse to v učilnicah, katerih oblika in velikost se že stoletje skoraj ne spreminja (60 m²). V uporabo so jim dodani t.i. ostali prostori, katerih osnovna uporaba ni poučevanje, in prostori za komunikacijo. Poleg matičnih učilnic so v vsaki šoli skupni prostori za 1. razred (20 m² na en razred), kabineti za delo s posamezniki in shrambo učil (20 m², predmetne učilnice (60 – 80 m²) z ustreznimi kabineti in shrambami (20 – 24 m²). Med ostalimi prostori so navedeni večnamenski prostor s klubskimi prostori za učence (0,4 m² na učenca), upravni prostori, gospodarski prostori, garderobe (0,32 m² na učenca) in sanitarije (na 50 učencev 1 stranišče in 2 pisoarja in na 25 učenk eno stranišče, stranišča ne smejo biti oddaljena več kot 40 metrov). Med komunikacije sodijo vhod v šolo, vhodna avla, hodniki in stopnišča. Prostori za telesno vzgojo so podrobneje opisani in v te prostore za izvajanje pouka sodijo: vadbeni prostor, shramba orodij, sodniška niša, studio, pedagoški kabinet in garderoba za učitelje razrednega pouka; spremljajoči prostori so slačilnice, umivalnice (1 prha na 10 oseb, 1 umivalnik oz. 1 pipa v koritu za pranje nog na 5 oseb), stranišča (1 stranišče na 20 oseb) in prostor za čistila; komunikacije pa so hodniki, avle, predprostori ter prostor naprav za gledalce. Na zunanjih športnih površinah naj bo omogočen dostop do pitne vode.

1.4 Gibanje

Telesna dejavnost igra pomembno vlogo v otrokovem razvoju, kljub temu pa otroci danes vse preveč časa preživijo nedejavni, za računalniki in drugimi elektronskimi napravami (Arundell et al., 2016; Dyment et al., 2009), kar povzroča številne težave na njihovem telesnem in psihičnem počutju pa tudi učni uspešnosti. Spodbujanje telesne dejavnosti otrok je torej pomembna naloga. Raziskave kažejo (Idiculla, 2021; Kuczala, 2019), da aerobne dejavnosti koristijo delovanju možganov. Ob gibanju se poveča

Slika 1: Elementi in orodja, ki jih otroci in mladostniki srečujejo v šoli, spodbujajo k spontanemu gibanju in preprostim gibalnim vajam (foto: Ivan Čuk).

delež kisika v možganskih celicah, kar sproži sproščanje možganskega nevrotrofičnega faktorja (BDNF), to pa izboljša prepoznavanje in sporazumevanje med nevroni. Poleg tega telesna dejavnost sprošča endorfine, dopamin, norepinefrin in serotonin, ki pomagajo uravnati razpoloženje (Griffin et al., 2011).

Obstaja močna povezava med telesom in možgani – učenje se ne dogaja od vratu navzgor, samo v glavi, ampak od podplatov navzgor, v proces učenja je torej vključeno celotno telo (Kuczala, 2019). Gibanje otrokom pomaga izboljšati spomin in pozornost. Telesno bolj pripravljeni otroci imajo boljše rezultate pri učenju in manj težav pri disciplini. V učilnicah se med gibalnimi odmori izboljša odnos med učiteljem in učenci, poveča se motivacija za delo, boljše je sporazumevanje, vse to pa spodbuja tudi uspešnejše skupinsko delo (Idiculla, 2021; Mehta et al., 2015). Človeško telo je narejeno za gibanje, zato telesna dejavnost ne sme biti omejena samo na ure organiziranega in vodenega pouka telesne vzgoje po šolskem urniku. V skladu s sodobnimi učnimi metodami je gibanje vključeno v način poučevanja (Kuczala, 2019). Ob različnih funkcionalnih igrah kot je npr. metanje žoge, otroci lahko bogatijo besedišče, med plesom vadijo seštevanje in odštevanje (Grove, 2020). Ko otroci uporabljajo svoje možgane za izvajanje gibov, hkrati vadijo in razvijajo iste nevronske poti, ki služijo razumskemu delovanju. Gibanje namreč povzroči, da skozi možgane potuje več kisika, vode in glukoze. Učne metode kot so fit pedagogika, kinestetična učilnica in podobne tudi na nekaterih slovenskih šolah (Klopčič in Lampret, 2019; Fit pedagogika...; Kinestetična učilnica...) spodbujajo gibanje otrok med urami posameznih predmetov, ki je lahko omejeno na učilnico, lahko pa sega tudi izven formalne učilnice na hodnike, v garderobe, tudi jedilnice in večnamenske prostore itd. (Kuczala, 2019). Prostori morajo biti oblikovani in opremljeni tako, da postanejo izziv za spontano gibanje ob običajni menjavi učilnic med odmori, in spodbujajo dvig telesa, plazenje, plezanje, preskakovanje, vzpenjanje in spuščanje,

kratek tek, hoja po ravni ozki črti (slika 1). Gibanje s tem postane del igre in komunikacije med vrstniki.

V okviru projekta Oblikovanje smernic kakovostne zasnove sodobne šolske arhitekture s ciljem podpore celovitemu trajnostnemu načinu življenja in dela v šoli smo želeli preveriti, kaj o telesni dejavnosti in zmožnostih šolskih prostorov menijo vodstva šol in študenti Fakultete za šport ter ali se njihovi odgovori razlikujejo. Izhajali smo iz osnovne hipoteze, da se njihova mnenja ne razlikujejo.

2. METODE

Vodstva šol tvorijo člani sveta šol, ravnatelji in njihovi pomočniki ter člani strokovnih aktivov in imajo dolgoletne izkušnje z delom v vzgojno izobraževalnem okolju osnovnih šol; njihovo mnenje je pomembno, saj predstavlja izjemno bogato izkustveno mnenje. Fakulteta za šport izobražuje učitelje in profesorje športne vzgoje (Predstavitveni zbornik študijskega programa športna vzgoja, 2021), ki šele bodo vstopili v osnovno šolo kot bodoči diplomanti, imajo pa za seboj osnovno in srednješolsko izkušnjo uporabnika. Študenti fakultete za šport torej predstavljajo izkustveno neobremenjeno mnenje na telesno dejavnost otrok v okviru osnovne šole. Do zaključka prve stopnje študija naj bi študenti med drugim pridobili znanje institucionalnih zahtev (zakonodaja in pravila), znanje s področja športa otrok in mladine ter znanje splošnih pedagoških strategij ravnanja ter organizacijskih pristopov ter upoštevanja socialnih okvirov vadbe.

Na vprašalnik je odgovarjalo 40 vodstvenih delavcev, v celoti je nanj odgovorilo 21 vprašanih, katerih mnenje je bilo vključenih v obdelavo podatkov. V šolskem letu 2021/2022 je bilo v Sloveniji skupaj s podružničnimi šolami 821 osnovnih šol (Statistični Urad Republike Slovenije, 2023), tako delež vodstvenih delavcev predstavlja 2,5 % vseh šol v Sloveniji. Na drugi strani so vzorec vprašancev predstavljali študenti fakultete za šport

tretjega letnika prvostopenjskega študija smeri športna vzgoja in prvega letnika drugostopenjskega študija, prav tako smeri športna vzgoja. Obe skupini študentov sta izpolnili vprašalnik v letnem semestru študijskega leta 2021/2022. Študenti imajo osebno izkušnjo iz časa šolanja kot učenci in hkrati kot bodoči pedagogi, ko sodelujejo pri pouku kot učitelji. Študenti imajo za seboj študij praktičnih vsebin, ki so v učnem načrtu za osnovno šolo, pri izpolnjevanju vprašalnika pa so izpolnjevali mnenje o delovanju na osnovni šoli, kjer so bili na tedenski ali letni praksi. Na vprašalnik je v celoti odgovorilo 72 študentov, kar predstavlja 53,3 odstotni delež vseh vpisanih študentov.

Spremenljivke so predstavljala vprašanja o tem, ali je šola vključena v Slovensko mrežo zdravih šol in če bi jo bilo smiselno vključiti. Sledil je sklop vprašanj ali je v posameznih šolskih prostorih sedaj omogočeno gibanje med spontano otroško igro (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.) ter ali bi vprašani to obliko gibanja podprli. Enaki vprašanja sta bili tudi o izvajanju športne dejavnosti. Sledilo je vprašanje: »katero od športnih dejavnosti bi po vašem mnenju bilo smiselno izvajati v šolskih prostorih, če bi imeli možnost načrtovati novo šolo?« Zadnji del vprašalnika se je nanašal na število stranišč, umivalnikov in tušev v pokritih športnih prostorih in število umivalnikov za roke in noge na zunanjih površinah.

Podatki so bili obdelani s statističnim paketom IBM SPSS Statistics 22.0, za predstavitev rezultatov pa so bile uporabljene frekvence in hi kvadrat, za katerega smo ocenili, da je značilen pri $p < 0,05$.

3. REZULTATI IN RAZPRAVA

Rezultati so predstavljeni v preglednicah, kjer so v stolpcih trditve, nato delež odgovor pri skupini vodstvenih delavcev (v preglednici so označeni kot OŠ) in študentov (v preglednici so označeni kot FŠ), v zadnjem stolpcu je predstavljena značilnost

Preglednica 1: Razlike v mnenjih med študenti fakultete za šport (FŠ) in vodstvenimi delavci osnovnih šol (OŠ) o vključenosti v Slovensko mrežo zdravih šol.

Spremenljivka/vrednost	Vprašanci	ne	ne vem	da	P _(hi kvadrat)
Ali je Vaša šola vključena v Slovensko mrežo zdravih šol?	FŠ OŠ	4,2 28,6	43,0 47,6	52,8 23,8	0,01
Ali menite, da bi bilo potrebno Vašo šolo vključiti v Slovensko mrežo zdravih šol?	FŠ OŠ	16,7 19,0	18,0 42,9	65,3 38,1	0,04

hi kvadrata. V primeru značilnih razlik je značilnost v odebeleni pisavi poudarjena.

Prvo vprašanje se je nanašalo na vključenost šole, na kateri smo zbirali podatke, ali je šola vključena v Slovensko mrežo zdravih šol, pojavile so se značilne razlike (preglednica 1). Pri obeh skupinah vprašanih je bilo več kot štirideset odstotkov odgovorov ne vem, študenti so bili na praksi večinsko na šolah, kjer so bili vključeni v mrežo, sodelujoči vodstveni delavci pa bolj iz šol, ki niso vključene. Tudi pri vprašanju »ali bi se vključili v mrežo zdravih šol« so se odgovori značilno razlikovali. Študenti podpirajo vključevanje, vodstveni delavci pa so bili bolj zadržani in ne vedo ali bi bilo članstvo v Slovenski mreži zdravih šol smiselno. Te razlike v odnosu do sodelovanja v mreži študenti predvsem gledajo v luči privrženosti misli o zdravju in vrednoti zdravja, vodstveni delavci z mnogimi izkušnjami pa ob tem verjetno razmišljajo tudi o dodatnem delu, ki morda tudi ni opredeljeno s pravnimi predpisi, saj mora biti šolsko okolje že po obstoječih predpisih zdravo.

V drugem sklopu vprašanj nas je zanimalo »ali je v vaših prostorih omogočena otroška igra« oz. »ali bi bilo potrebno v vaših prostorih v bodoče omogočiti otroško igro« (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.). Pri odgovorih so bile značilne razlike med študenti in vodstvenimi delavci. Po rezultatih ankete se

Ali je v spodaj navedenih Vaših šolskih prostorih omogočena otroška igra, kjer je gibanje temelj te igre (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.)?	Vprašanci	ne	občasno	da	P _(hi kvadrat)
Telovadnici	FŠ OŠ	2,8 4,8	5,6 38,1	91,7 57,1	0,00
Učilnici	FŠ OŠ	31,9 38,1	47,2 38,1	20,8 23,8	0,76
Hodniku in večnamenski avli	FŠ OŠ	29,2 28,6	23,6 38,1	47,2 33,3	0,37
Jedilnici	FŠ OŠ	70,8 85,7	13,9 9,5	15,3 4,8	0,34
Garderobi	FŠ OŠ	68,1 81,0	15,3 19,0	16,7 0,0	0,13
Zunanjem otroškem igrišču	FŠ OŠ	2,8 4,8	2,8 23,8	94,4 71,4	0,00
Zunanjem športnem igrišču	FŠ OŠ	4,2 0,0	1,4 28,6	94,4 71,4	0,00
Ali menite, da bi bilo v Vaših navedenih šolskih prostorih potrebno v bodoče omogočiti otroško igro, kjer je gibanje temelj te igre (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.)?		ne	občasno	da	P _(hi kvadrat)
Telovadnici	FŠ OŠ	2,8 0,0	4,2 19,0	93,1 81,0	0,06
Učilnici	FŠ OŠ	22,2 9,5	34,7 28,6	43,1 61,9	0,25
Hodniku in večnamenski avli	FŠ OŠ	19,4 0,0	22,2 38,1	58,3 61,9	0,06
Jedilnici	FŠ OŠ	65,3 47,6	16,7 28,6	18,1 23,8	0,32
Garderobi	FŠ OŠ	62,5 61,9	15,3 19,0	22,2 19,1	0,89
Zunanjem otroškem igrišču	FŠ OŠ	4,2 0,0	4,2 14,3	91,7 85,7	0,17
Zunanjem športnem igrišču	FŠ OŠ	4,2 0,0	1,4 14,3	94,4 85,7	0,03

Preglednica 2: Razlike v mnenjih med študenti fakultete za šport (FŠ) in vodstvenimi delavci osnovnih šol (OŠ) o uporabi šolskih prostorov za otroško igro.

Preglednica 3: Razlike v mnenjih med študenti fakultete za šport (FŠ) in vodstvenimi delavci osnovnih šol (OŠ) o uporabi šolskih prostorov za športno vadbo.

Ali menite, da bi bilo v vaših navedenih šolskih prostorih potrebno omogočiti športno dejavnost (npr. telovadba, atletika, nogomet)?		ne	občasno	da	P _(hi kvadrat)
Telovadnici	FŠ	5,6	1,4	93,1	0,00
	OŠ	0,0	23,8	76,2	
Učilnici	FŠ	61,1	23,6	15,3	0,00
	OŠ	47,6	42,9	9,5	
Hodniku in večnamenski avli	FŠ	50,0	20,8	29,2	0,02
	OŠ	33,3	47,6	19,0	
Jedilnici	FŠ	83,3	8,3	8,3	0,09
	OŠ	81,0	19,0	0,0	
Garderobi	FŠ	80,6	5,6	13,9	0,23
	OŠ	81,0	19,0	0,0	
Zunanjem otroškem igrišču	FŠ	5,6	5,6	88,9	0,01
	OŠ	9,5	28,6	61,9	
Zunanjem športnem igrišču	FŠ	4,2	2,8	93,1	0,00
	OŠ	0,0	23,8	76,2	

je možno loviti, skrivati ali igrati gnilo jajce v učilnicah samo v petini šol, v jedilnicah še manj (cca 15 % študenti, 5 % vodstveni delavci), na hodnikih v manj kot polovici šol, v garderobi npr. po mnenju vodstvenih delavcev šol to sploh ni mogoče. Zanimivo, da tovrstna igra nima v celoti stalnega mesta tudi na otroških igriščih (po mnenju študentov je možna na 94,4 % šol, po mnenju vodstvenih delavcev pa le na 71,4 % šol). Možnost lovljenja, skrivanja in igre gnilo jajce v učilnicah v bodoče je podprlo 43,1 % študentov in 61,9 % vodstvenih delavcev, na hodnikih 58,3 % študentov in 61,9 % vodstvenih delavcev, jedilnico bi za tovrstno igro uporabila približno petina vprašanih. Da je prosto, spontano igro treba omogočiti na otroških igriščih, meni 88,9 % študentov in 61,9 % vodstvenih delavcev, na športnih igriščih pa 93,1 % študentov in 76,2 % vodstvenih delavcev. Oboji bi otroško igro omogočili v večjem deležu v vseh prostorih glede na obstoječe stanje (preglednica 2).

Pri vprašanju »ali bi bilo v vaših prostorih potrebno omogočiti športno dejavnost«, so bile značilne razlike pri mnenju o uporabi telovadnice, učilnice, hodniku in večnamenski avli, zunanjem otroškem igrišču in zunanjem športnem igrišču (preglednica 3). Pri telovadnici, zunanjem otroškem igrišču in zunanjem športnem igrišču so vodstveni delavci v velikem deležu za občasno omogočanje, študenti pa skoraj v celoti za redno uporabo. Vodstveni delavci so bolj za občasno uporabo učilnic in hodnikov z večnamensko avlo za športno dejavnost, študenti pa za redno, čeprav so pri učilnicah oboji v večini proti taki uporabi. Večina študentov je proti taki uporabi tudi za hodnik in večnamensko avlo.

Pri oceni higienskih razmer so bila postavljena vprašanja o telovadnici, pripadajočih straniščih, umivalnikih za roke, umivalnikih za noge, in kabinah za tuširanje in količini umivalnikov za roke, umivalnikov za noge na zunanjih površinah ter odnos

učencev do prhanja po vadbi (preglednica 4). Mnenje študentov in vodstvenih delavcev se razlikuje v oceni števila stranišč, kjer vodstveni delavci ocenjujejo, da jih je premalo, enako velja za število umivalnikov za roke in število kabin za tuš. Pri umivalnikih za noge oboji, v enakem polovičnem deležu menijo, da jih je premalo. Enako velja za število umivalnikov za roke in noge, kjer oboji v veliki večini menijo, da jih je premalo. Oboji večinsko ocenjujejo tudi, da se učenci po vadbi ne tuširajo, le med vodstvenimi delavci je dobra četrtina takih, ki ne vedo ali se učenci tuširajo.

Pri zadnjem vprašanju »kako bi spremenili načrtovanje posameznih šolskih prostorov za posamezno športno dejavnost« (preglednica 5 in 6) so bili študenti in vodstveni delavci skladni, razlike so bile npr. pri načrtovanju telovadnice, kjer bi imeli vodstveni delavci nekaj manjši delež tistih, ki bi v telovadnicah izvajali atletiko, telovadbo, nogomet in rokomet. Bolj je zanimivo, da bi večji delež vodstvenih delavcev namenil hodnike in večnamensko avlo nogometu, ne glede na to, da je bil ta delež zelo nizek (14,3 %) (preglednica 5); prav tako je bil zelo nizek delež vodstvenih delavcev, ki bi načrtovali atletske dejavnosti na otroškem igrišču (38,1 %) (preglednica 6).

4. ZAKLJUČKI

V okviru projekta Oblikovanje smernic kakovostne zasnove sodobne šolske arhitekture s ciljem podpore celovitemu trajnostnemu načinu življenja in dela v šoli smo želeli preveriti ali se mnenja vodstvenih delavcev šol in študentov Fakultete za šport o izvajanju gibanja in telesne vzgoje v šolskih prostorih razlikujejo. Zaključki so naslednji:

- ☒ odnos do vključenosti v Slovensko mrežo zdravih šol je pri vodstvenih delavcih nekoliko bolj zadržan;

Preglednica 4: Razlike v mnenjih med študenti fakultete za šport (FŠ) in vodstvenimi delavci osnovnih šol (OŠ) o higienskih razmerah.

Ocenite telovadnico na Vaši šoli:		preveč	dovolj	premalo	P _(hi kvadrat)
Število stranišč	FŠ	1,4	87,5	11,1	0,00
	OŠ	4,8	57,1	38,1	
Število kabin za tuširanje	FŠ	5,6	75,0	19,4	0,00
	OŠ	0,0	47,6	52,4	
Število umivalnikov za roke	FŠ	2,8	91,7	5,6	0,00
	OŠ	0,0	61,9	38,1	
Število umivalnikov za noge	FŠ	0,0	50,0	50,0	0,85
	OŠ	0,0	52,4	47,6	
Športno/otroško igrišče ima:		preveč	dovolj	premalo	
Število zunanjih umivalnikov za roke	FŠ	0,0	31,9	68,1	0,13
	OŠ	0,0	14,3	85,7	
Število zunanjih umivalnikov za noge	FŠ	0,0	20,8	79,2	0,23
	OŠ	0,0	9,5	90,5	
		da	ne	ne vem	
Ali se učenci po vadbi tuširajo?	FŠ	0,0	90,3	9,7	0,03
	OŠ	0,0	71,4	28,6	

Dejavnost	Vprašanci	Telovadnica	Učilnica	Hodnik in večnamenska avla
Temeljne oblike gibanja	FŠ	95,8	83,3	87,5
	OŠ	95,2	76,2	90,5
Atletika	FŠ	95,8*	0	13,9
	OŠ	81,0	4,8	19,0
Telovadba (orodna, ponjave, ritmika)	FŠ	100*	9,7	19,4
	OŠ	90,5	4,8	4,8
Ples	FŠ	90,3	72,2	76,4
	OŠ	95,2	66,7	66,7
Košarka	FŠ	97,2	1,4	2,8
	OŠ	90,5	0,0	0,0
Odbojka	FŠ	97,2	0,0	4,2
	OŠ	90,5	0,0	4,8
Nogomet	FŠ	97,2*	1,4	2,8*
	OŠ	85,7	0,0	14,3
Rokomet	FŠ	97,2*	0,0	1,4
	OŠ	85,7	0,0	0,0
Plavanje	FŠ	27,8	0,0	0,0
	OŠ	42,9	0,0	0,0
Igre z loparji	FŠ	93,1	15,3	26,4
	OŠ	90,5	9,5	23,8

Preglednica 5: Razlike v mnenjih med študenti fakultete za šport (FŠ) in vodstvenimi delavci osnovnih šol (OŠ) ali bi bilo smiselno izvajati izbrano telesno dejavnost v navedenih prostorih, če bi imeli možnost načrtovati novo šolo (kjer je zvezdica in odebeljene številke, so značilne razlike).

Dejavnost	Vprašanci	Jedilnica	Garderoba	Zunanjem otroškem igrišču	Zunanjem športnem igrišču
Temeljne oblike gibanja	FŠ	73,6	73,6	97,2	97,2
	OŠ	85,7	90,5	90,5	90,5
Atletika	FŠ	6,9	2,8	80,6*	97,2*
	OŠ	0,0	0,0	38,1	85,7
Telovadba (orodna, ponjave, ritmika)	FŠ	12,5	8,3	59,7	66,7
	OŠ	4,8	0,0	38,1	52,4
Ples	FŠ	47,2	31,9	75,0	8,9
	OŠ	38,1	14,3	76,2	76,2
Košarka	FŠ	1,4	0,0	62,5	95,8
	OŠ	0,0	0,0	42,9	90,5
Odbojka	FŠ	1,4	0,0	61,1	93,1
	OŠ	0,0	0,0	52,4	90,5
Nogomet	FŠ	1,4	0,0	65,3	98,6
	OŠ	0,0	0,0	52,4	90,5
Rokomet	FŠ	2,8	0,0	58,7	95,8
	OŠ	0,0	0,0	38,1	85,7
Plavanje	FŠ	1,4	1,4	11,1	20,8
	OŠ	0,0	4,8	14,3	19,0
Igre z loparji	FŠ	12,5	8,3	77,8	91,7
	OŠ	0,0	4,8	71,4	85,7

Preglednica 6: Razlike v mnenjih med študenti fakultete za šport (FŠ) in vodstvenimi delavci osnovnih šol (OŠ) ali bi bilo smiselno izvajati izbrano telesno dejavnost v navedenih prostorih, če bi imeli možnost načrtovati novo šolo (kjer je zvezdica in odebeljene številke, so značilne razlike).

- ☒ vsi bi namenili več prostorov gibalni dejavnosti, kot je otroška igra ali športna dejavnost;
- ☒ pri trenutnem omogočanju otroške igre v šolskih prostorih vodstveni delavci v večjem deležu podpirajo prosto igro v telovadnici, zunanjem otroškem in zunanjem športnem igrišču;
- ☒ pri bodočem omogočanju otroške igre v šolskih prostorih je pri vodstvenih delavcih manjši pomislek le pri uporabi zunanjega športnega igrišča;
- ☒ vodstveni delavci so bolj naklonjeni občasni uporabi šolskih prostorov kot so učilnice, hodniki in večnamenska avla, zunanje otroško in zunanje športno igrišče za športne dejavnosti;
- ☒ vodstveni delavci ocenjujejo, da je na njihovih šolah premalo stranišč, kabin za tuširanje, umivalnikov za roke, pri umivalnikih za noge so oboji ugotovili pomanjkanje;
- ☒ študenti bolj opažajo, da se učenci po vadbi ne tuširajo;
- ☒ nekaj manjši delež vodstvenih delavcev bi v telovadnicah izvajali atletiko, telovadbo, nogomet in rokomet;
- ☒ delež vodstvenih delavcev, ki bi v bodoče namenil hodnike in večnamensko avlo nogometu, je višji;
- ☒ delež vodstvenih delavcev, ki bi načrtoval atletske vsebine na zunanjem otroškem igrišču, je zelo nizek.

Gibanje otroka je izjemno pomemben način spodbujanja uspešnega otrokovega razvoja. Šolsko okolje daje največji poudarek organizirani vadbi v skladu z učnimi načrti. Čeprav je šola tisto okolje, ki nadzoruje tudi gibalni razvoj, pa ni nikjer v šolskih dokumentih zaslediti pomena priložnostnega gibanja, ki je največkrat povezano z otroško igro. V šolah imamo namenske prostore za telesno vzgojo (tudi športno dejavnost), kjer je sicer priložnostna igra možna, zaradi zasedenosti z učnimi urami pa ti prostori velikokrat niso na voljo. Šolski dokumenti tudi ne predvidevajo uporabe nenamenskih prostorov za telesno vzgojo oz. otroško igro. Morda je čas, da se odpre večina šolskih prostorov za gibanje in telesne dejavnosti.

Zahvala

Članek je rezultat raziskovalnega dela v okviru Ciljnega raziskovalnega projekta *Oblikovanje smernic kakovostne zasnove sodobne šolske arhitekture s ciljem podpore celovitemu trajnostnemu načinu življenja in dela v šoli (V5-2131)*, ki ga financirata ARIS in MVI.

LITERATURA IN VIRI

- Arundell, L., Fletcher, E., Salmon, J., Veitch, J., Hinkle, T. (2016). A systematic review of the prevalence of sedentary behavior during the after-school period among children aged 5–18 years. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 13(93). <https://doi.org/10.1186/s12966-016-0419-1>
- Čuk, I. (2022). Mnenje študentov fakultete za šport univerze v Ljubljani o uporabi osnovnošolskih prostorov za uresničevanje učnega načrta športne vzgoje. *Šport*, 70(3–4), 276–280.
- Dymont, J. E., Bell, A. C., Lucas, A. J. (2009) The relationship between school ground design and intensity of physical activity. *Children's Geographies*, 7(3), str. 261–276. <https://doi.org/10.1080/14733280903024423>
- Fakulteta za šport (2021). *Predstavitveni zbornik za študijsko leto 2021/22*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- FIT pedagogika . . . učenje z gibanjem. Pridobljeno 6. 9. 2023 s spletne strani: <https://www.osloce.si/fit-slovenija/>
- Griffin, É.W., Mullally, S., Foley, C., Warmington, S.A., O'Mara, S.M., Kelly, Á.M. (2011). Aerobic exercise improves hippocampal function and increases BDNF in the serum of young adult males. *Physiology & Behavior*, 104(5), str. 934–941. <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2011.06.005>
- Grove, J. (2020). *Movement and learning: How does that work?* Pridobljeno 12. 9. 2023 s spletne strani: <https://activeforlife.com/movement-and-learning/>
- Idiculla, S. (2021). *The importance of movement for children*. Pridobljeno 12. 9. 2023 s spletne strani: <https://www.playstreet.in/2021/10/21/the-importance-of-movement-for-children/>
- Kinestetična učilnica v PŠ Alojza Hohkrauta. Pridobljeno 6. 9. 2023 s spletne strani: <https://www.trbovlje.si/objava/569859>
- Klopčič, M., Lampret, N. (2019). Kinestetična učilnica: stališča učencev in izkušnje učitelja. *Didakta*, 29(205), str. 22–26. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JMM68CXX/3f900e7d-d357-4021-a26f-20da48290be6/PDF>
- Kuczala, M. (2019). The Kinesthetic Classroom: Teaching and Learning through Movement. Missouri Coordinated School Health Coalition Conference, Columbia. Pridobljeno 10. 9. 2023 s spletne strani: <https://healthykidsmo.org/conferences/2019-Presentations/Kinesthetic-Classroom.pdf>
- Mehta, R. K., Shortz, A. E., Benden, M. E. (2015). Standing Up for Learning: A Pilot Investigation on the Neurocognitive Benefits of Stand-Biased School Desks. *International Journal of Environmentat Research and Public Health*, 13(1), 59. <https://doi.org/10.3390/ijerph13010059>
- Navodila za graditev osnovnih šol v republiki Sloveniji (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS.
- NIJZ, Slovenska mreža zdravih šol (2023). Pridobljeno 6. 9. 2023 s spletne strani: <https://nijz.si/programi/slovenska-mreza-zdravih-sol/>
- Predstavitveni zbornik študijskega programa športna vzgoja (2021). Ljubljana: Fakulteta za šport UL
- Statistični Urad Republike Slovenije (2023). Pridobljeno 11. 9. 2023 s spletne strani: Osnovne šole in učenci, vključeni v redne in prilagojene programe po: občina zavoda, šolsko leto, vrsta šole, meritve. <https://www.stat.si/statweb>
- Učni načrt – Športna vzgoja (2011). Marjeta Kovač s sodelavci. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2023). Uradni list RS, št. 71/23.
- Zakon o osnovni šoli (2023). Uradni list RS, št. 76/23.

UVODNIK

EDITORIAL

ČLANEK

ARTICLE

RAZPRAVA

DISCUSSION

RECENZIJA

REVIEW

PROJEKT

PROJECT

DELAVNICA

WORKSHOP

NATEČAJ

COMPETITION

PREDSTAVITEV

PRESENTATION

DIPLOMA

MASTER THESIS